

ד"ר יעקב גלר

ולקט בשבלים אחר הקוצרים ואגב באשר מצא ולהתחמם נגד אורן של ת"ח (תלמידי חכמים) ולשתות בצמא את דברי מים חיים, אשר לא יכזבו מימיו, ומתמיד בלימודו. וגם עשה פרי, ושגשג צמחי פאר והדר בפלפולי אוריתא. **ומעידין אנו בו כי תלמיד מקשיב פה בישיבתנו במחלקה הגבה (הגבוהה) ומתארים אנו בו, כי חודר לעומק סוגיות ים התלמוד בעיון רב ובדעת צלולה לעומקו של הלכה, ומובטחנו כי יהא מורה הוראה בישראל. ובאשר חפצו ורצונו לעלות לא"י, כדי להשלים עצמו בהישיבות הגבוהות דהתם ולעבוד עבודות הקודש בבנין הארץ. וגם ירא שמיים, וחרד על המצות הנהו ומגזע אפרתים הנהו ומטרתו להשיג משאת נפש והרצויה. ע"כ (על-כן) נא ונא ליתן לו תעודה בשביל המסע ועליה. כ"ד (כה דברי). חתימת ראש הישיבה.**

הערות: SLOMO LEIBOVICI LAIS, EVREIMIA BOTOSANIAN, T. A. 2005, P. 220

*

ישיבת "בית-אברהם" בשטפנשטי

ישיבת "בית אברהם" הוקמה בשנת תרצ"ג (1933) בשטפנשטי, על שמו של האדמו"ר **רבי אברהם מתתיהו**, שנפטר באותה שנה (היה בנו של **רבי מנחם נחום** האדמו"ר הראשון שהקים את המרכז החסידי בשטפנשטי בתרי"ב-1852), נכדו של רבי ישראל פרידמן מרוזין, מייסד השושלת של חסידי רוזין).¹ לאחר פטירת רבי אברהם מתתיהו הוסכם **ביוזמתו של יוסף בראייר, רבה של שטפנשטי**, לקרוא לה "**בית אברהם**", וכך להנציח את שמו. הוא אף עמד בראשה.² **הביא ומינה את הרב וורצברגר מטרנסילבניה והעמידו בראשה.** הוקמו בה 4 כיתות, שבהן למדו נערים משטפנשטי (שמנתה ב-1930 2,361 יהודים מעיירות שבסביבה ומבסרביה. ב-1936 למדו בה כ-60 תלמידים. **יהודה עברון נכבד מונה בחיבורו שמות עשרה תלמידים משטפנשטי, שלמדו בה.**³ **בין המורים שלימדו בה נימנו: הרב יוסף בראייר, שהורה בהתנדבות גמרא, תוספות ויורה דעה, והרב דויד צימירינג, ממורי ישיבת קישינב, שעלה לארץ-ישראל וחיבר את ספרו "מצור דבש", חידושים וביאורים על הדף בכל הש"ס, ועל התורה, נ"ך, זוהר, מדרשים, תפילות ופיוטים (ראה עליו "ישיבת קישינב" בחיבורו).**

הישיבה הזו הייתה מעין ישיבה תיכונית, כי למדו בה התלמידים גם לימודים כלליים של גימנסיה ממשלתית, כמו בישיבת יאסי (ראה עליה בחיבורו). הם התייצבו פעמיים בשנה, ונבחנו במקצועות כלליים מטעם פיקוח החינוך ביאסי ובבוטושאני.⁴ הממונה על הלימודים הכלליים בישיבה היה שלום וולפסון וראש הישיבה היה הרב וורצברגר. מעניין לציין שלימודים כלליים בדרגה של בית-ספר יסודי ויותר, התנהלו גם בישיבה החסידית בבוהוש, כי הממשלה הרומנית תבעה בתוקף, שבכל מוסד ישיבתי ילמדו התלמידים גם לימודים כלליים.

הישיבה הזו התקיימה כשבע שנים עד 1940, מפני שבסרביה ובוקובינה הוחזרו לברית המועצות בקיץ 1940, ע"פ "הסכם ריבנטרופ-מולוטוב", תלמידי הישיבה חזרו לבתייהם, ואף חזרו התלמידים ממולדובה בשל המצב החדש שנוצר.

הערות:

1. הרבי משטפנשטי האדמו"ר מנחם נחום, נולד בשנת 1827 ונפטר ב-1869 בגיל 42. רבי אברהם מתתיהו בנו, נולד ב-1848 ונפטר ב-1933 בגיל 85. הוא היה הבן היחיד לאביו וחסון ילדים. עצמותיו הובאו משטפנשטי לישראל, ונטמנו בבית העלמין "נחלת יצחק". עיין עליו: הרב נחום שמריה שעכטער "ספר עניית אמן", מספד גדול בביהמ"ר דפה (הושי) על פטירת אדמו"ר מן הרב ר' אברהם מתתיהו

הישיבות ב"רומניה הישנה", בבוקובינה, בבסרביה ובטרנסילוניה

מנתה בשנות ה-20 50 תלמידים. כמו ה"חתם סופר" וחכמי דורו בהונגריה הוא התנגד לשיטת הפלפול.⁵⁵ משנתו של הרב גלזנר הייתה "זיקה הדדית בין דת ולאומיות בישראל, שאיננה ניתנת להפרדה". הוא היה כמעט היחיד בין הרבנים שנתן יד להקמת תנועת ה"מזרחי" ב-1904 ועודד את העלייה לארץ ישראל. הוא אמר כי רק שם, בתור עם חופשי, נוכל להתפתח ולהיות לעם חכם, חופשי ו"לממלכת כוהנים וגוי קדוש", וכי התורה היא חוקת המדינה, ובסודה קיום עם במדינתנו.

בוועידת פרשבורג ב-1904 יצא הרב גלזנר נגד אלה שביקשו לאסור התנועה החדשה. לאחר שכינה 44 שנה כרב של קלז, התפטר גם מראשות ישיבתו ומסרה לבנו רב עקיבא ועלה ב-1922 לירושלים, מפני שהחרדים הקיצוניים טפלו עליו חטאים רבים וביניהם הכנסת הוראת השפה העברית בישיבתו ובבית-ספרו ועודד תלמידיו לעלות לציון.

והרי חיבוריו של הרב משה שמואל גלזנר: **"קונטרס הלכה למעשה"**, כולל ביאור רחב של חמש הלכות שחיטה (קלויזנבורג תרע"ב); **"קונטרס מצה שמורה"**, כולל ביאור רחב של שיטת הפוסקים, בדין שימור מצה לשמה וכו'; **"ספר שביבי אש"**, חידושים נפלאים ויקרים כשביבי אש מזהירים (דעש (ד"ז) תרס"ג); **"קונטרס אור בהיר"**, המפיץ אור על ענייני זחילה ומעמיד בדבר המקבל טומאה (סיגעט תרמ"ח); **"קונטרס חקור דבר"**, על דבר הגירות והנישואין של נכרי או נכריה, שנתקשרה עם ישראל או ישראלית (מונקאטש תרס"א); **"ספר דור רביעי"**, א, ביאור רחב על מסכת חולין (קלויזנבורג תרפ"א); **"ספר שאלות ותשובות דור רביעי"**, חלק ב (ירושלים תשמ"ג); **ספר שאלות ותשובות דור רביעי**, ירושלים תשל"ו. מפני האשמות הרבות שהוטחו נגד הרב משה שמואל גלזנר נטשו 80 משפחות חרדיות קיצוניות את קהילתו האורתודוקסית והקימו את "קהל יראים", שהתפלל לפי נוסח ספרדי ונקרא "הקהילה הספרדית-החסידית העצמאית". בארץ ישראל התקרב רב גלזנר לרב קוק, רבה הראשי של ארץ ישראל, והיו לו יחסי ידידות קרובים עם הרב פישמן (מימון). הוא נפטר בשמחת תורה תרפ"ד. לאחר שעלה לארץ ישראל כיהן במקומו כרב וניהל את ישיבתו בקלז **בנו הרב עקיבא גלזנר**, בתקופה קשה של ריב ומחלוקת שנמשכה שנים רבות. לישיבה בקלז הוקם בניין יפה עם פנימייה. ב-1935 נערכה בחינה פומבית לתלמידיו בנוכחות רבנים. הם נבחנו במסכתות גיטין, חולין פרקי משניות ופרקים מספר ישעיהו. רב עקיבא גלזנר היה מאופק ומסויג מהציונות, מפני שחשש ממנהיגי הקהילה שנתפלגו ומפני חבריה החרדים. ב-1944 הובל מגטו קלז למחנה ההשמדה ברגן בלזן והיה מניצולי רכבת קסטנר. אחרי השחרור עלה לארץ ישראל אך לא נקלט. הוא חזר לשווייץ לבית חתנו בציריך, נפטר שם בגיל 72 ונקבר בירושלים. ספרים: **"דור דורים"**, ביאור על הלכות רבות וסוגיות ש"ס (קלויזנבורג תרצ"ד); **"עקבי הצאן"**, בירורי אגדה והלכה על שבת ומועדים (לונדון תשי"ח). בנו הרב יהודה צבי גלזנר נבחר לממלא מקומו עוד בימי חייו

של אביו ⁵⁶

⁵⁵. על שיטת לימודים זו והמחקר בהלכה ראו בחיבורו "דור שביעי", א, קלויזנבורג תרפ"א; ב, ירושלים תשמ"ג.

⁵⁶. שלמה זמרוני, רבני קלויזנבורג ושושלת רבני גלאזנר, בני-ברק תשמ"א; כרח חתום על-ידי 12 רבנים, המהללים ומשבחים את ישיבתו וקהילתו של הרב משה שמואל גלאזנר ואת קיום המצוות של חבריהן, ללא תאריך; נ' קצבורג, "לשיטתו התורנית והלאומית של הרב מ"ש גלאזנר", ספר הזיכרון ליהדות קלויזנבורג, ניו-יורק תש"ל; "משפט צדק בדבר הריבות שבין קהל אורתודוקסי ובין קהל אורתודוקסי

ד"ר יעקב גלר

רבנים מבסרביה ומבוקובינה שאין פרטים עליהם, ולא הוזכרו בפנקסי הקהילות רומניה 1-2

- הרב שמריהו אלפבובים, אב"ד הונטשעשט (שו"ת רב"ז, ח"א, ס' ע"ו, ע"ז).
- הרב דוד העללער, סקורני (שו"ת רב"ז, ח"א, ס' פ"ב).
- הרב שלום הכהן שיין, רינה (שו"ת רב"ז, ח"א, ס' ק"ב, ח"ג, ס' קכ"ה).
- הרב מרדכי יאסים, אב"ד בענדער-טיגינה (שו"ת רב"ז, ח"א, ס' ה'; שו"ת מערכי לב, ס' י"ב).
- הרב שמעון שלמה ווערטשהיים, אב"ד בענדער-טיגינה (שו"ת רב"ז, ח"ב, ס' כ"ו).
- הרב מרדכי, שו"ב ומו"ץ בראהנישט (שו"ת רב"ז, ח"ג, ס' צ"ז).
- הרב משה קאפל כ"ץ, רומנובקה-רמאנאווקא (שו"ת רב"ז, ח"א, ז', ח', כ"ד, כ"ח, ל"ד, לו, ל"ו; שו"ת לב יהודה, ס' ל"ו, מ"ט; שו"ת מערכי לב, ס' ל"ה).
- הרב ישראל חיים, קישינב-קעשנב (שו"ת רב"ז, ח"ב, ס' מ"ט).
- הרב ישראל פסח וועטששטיין, אב"ד נאווסעלץ-נואה, סוליצה (שו"ת רב"ז, ח"ב, ס' ו', נ"ח).
- הרב יצחק מעלער, בולגראד (שו"ת מערכי לב, ס' י"ב, ס"ח; קבוצי-אפרים, שנה ד', חוברת א', תרפ"ד, עמ' 5).
- הרב דוד קאפליוואטסקי, קאפרשטי (קבוצי אפרים, שנה ד', חוברת ג'-ד', אלול תרפ"ד, עמ' 35).
- הרב מתתיהו מארגענשטרען, בולגראד (קבוצי אפרים, שנה ד', חוברת ט', אדר-ניסן תרפ"ה, עמ' 120; שו"ת מערכי לב, ס' י"ב).
- הרב צבי מרקאוויטש, סקולני (שו"ת לב יהודה, ס' של"ב, של"ג).
- הרב ישכר דב לייפער, נובוסוליצה-נאוואסאעליץ (שו"ת מערכי לב, ס' י"ח).
- הרב אליהו טארלא, דאמבראוויץ (שו"ת מערכי לב, ס' כ"ט; שו"ת לב יהודה, ק"א).
- הרב משה צוקרמאן, אקרמאן-צ'טאטיה-אלבה (שו"ת מערכי לב, ס' ל"ב).
- הרב נתן רבינוביץ, קיליה (בנו של הרב מאיר רבינוביץ, רבה של הארלאו במולדובה).
- הרב אלטר שפירא, וויקנא, עבר לצרנוביץ (שו"ת רב"ז, ח"א, ס' ס"ז; שו"ת מערכי לב, ס' מ"ה, ק"ג).
- הרבי אהרון מנחם נחום טברסקי בן האדמו"ר מאזארניץ, חוטיין.
- הרבי יצחק טברסקי, האדמו"ר מבלצי (ישראל לבנון, שם, עמ' 83).
- הרב פנחס באראטשין, סקורני (שו"ת מערכי לב, ס' ל"ו, קי"א).
- הרב שלמה העליר, סקורני (שו"ת מערכי לב, ס' ל"ו, קי"א).
- הרב דוד מייטעם, פאטראווקא (שו"ת מערכי לב, ס' ל"ח).
- הרב בן-ציון שיינבערג, דאמבראוויץ (שו"ת מערכי לב, ס' מ"א).
- הרב חיים פלאהם, סקורני (שו"ת לב יהודה, ס' ח'; שו"ת מערכי לב, ס' ס"ד).
- הרב משה רבילסקי, אונגני (שו"ת מערכי לב, ס' פ"א).
- הרב מרדכי צייקונובסקי, אלכסנדר, עבר לדיו-דזנירו בברזיל, והיה הרב הראש משנות ה-20 של המאה ה-20. נפטר בגיל מופלג ברעננה.
- הרב חיים רחמן, אב"ד נובוסוליצה, ניספה מרעב בטרנסניסטריה.

רבינו ומרביצי-תורה

פה בחסד הבורא יתברך, כולם ובשלום, כי כבר קצרה נפשם ברוב המחלוקות שהיו בעיר מן פטירת רבי אפרים (הורוביץ) וכיהן בקהילה זו משך 40 שנה. אהב את חבריה אהבת נפש, והביע את חיבתו אליהם: והעיר הזאת (פאלטיציאני), הייתה עשירה בדעת ובתורה, וחסידיים ואנשי מעשה, גבירים, יראים. וגם הבתי מדרשים היו מלאים ספרים וחבורות לתלמוד תורה, נפשם בטוב תלין, ועדיין רישומם ניכר, וגם הגביר הירא רבי נח פאשקאנר, הוא יסד פה בית מדרש אשכנזי, וקבע תפילת וותיקין יום ביומו ומנחה בזמנה והדלקת נרות בשבת בכל העיר לפני שקיעת החמה....

הרב פאליק היה בעל חוש היסטורי וכתב פתיחה בתחילת ספרו השני, "תורת האדם", "לזכרון דברי עירנו פאלטישען ורבינו וגדוליה מיום היווסדה עד עתה", ופירט את שמות רבניה שכינהו בעירו פלטיציאני.² בפתח ספרו השלישי "מעייני הישועה", ח"א, דרושים, בוך הרב פאליק את חברי קהילתו לאחר שישב 10 שנים בקרבם: "לכל אנשי עירי אשר קיבלוני וקרבוני בימינו, ויתמכוני לתת לחם ביתי זה עשר שנים".

גם בספרו הרביעי "פליאות חכמה", הודה לבני עירו: אשר אני מתלונן בצל קורתם זה עשרים שנה, לתת לי לחם ביתי, להורות להם הדרך ילכו בה, והמעשה אשר יעשו, ישלם להם ה' כפועלם, ותה' משכורתם כפולה ושלמה מאיתנו וצדקה תהיה להם עד העולם.³

תכתבותו בענייני הלכה עם פוסק הדור הרב בצלאל זאב שפרן (רב"ז), ששיבח את וסיקותיו. היה יליד רומניה, נחשב לאחד מגדולי חכמיה ורבינו, וזכה לכבוד ולהערכה והפוסקים המובהקים במדינה, בגליציה ובפולניה. הפוסק רבי בצלאל זאב שפרן, בעל ור"ת רב"ז, ג' חלקים, פנה אליו בתשובותיו:

להרב מו"ה יהושע פאליק זאב, יקרת גלילי יד קודשו, דברי פי חכם חן, מעולפת ספירים, נאספו שמה ההדרים, האירו אל עבר פני, הן כל יקר ראו עיני, ימינו תסעדוני וענותו תרביני, אביר הרועים, זקן ויושב בישיבה, ידיו רב לו בהוויות דאביי ורבא, זה נותן לו לשון לימודים וארשת טובה ורחבה, ארי נעשה שואל ממני תשובה מאהבה.⁴

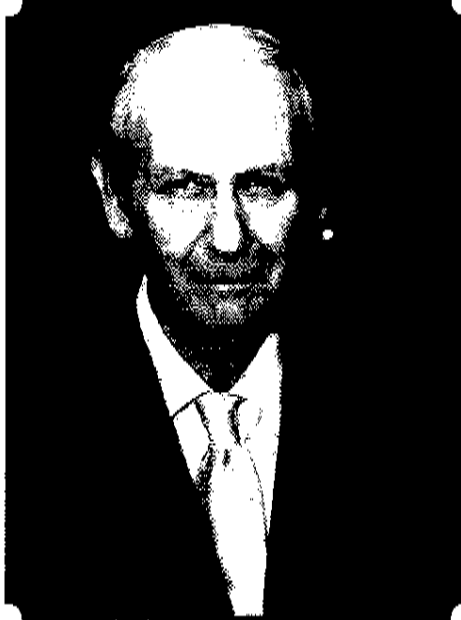
ב' שפרן הסכים לפסיקתו של הרב פאליק ושיבח אותה: "על דבר נפשו היפה חפצה עת חוות דעתי, והסכמתי להוראתו, דרשאי לסומא למנותו ש"ץ קבוע לעבור לפני ויבה בכל השנה, גם בימים נוראים".⁵

תמן בהוראתו בעניין השו"בים בעירו, שאינם רשאים לעסוק בדברים אחרים כל זמן תם בבית-המטבחים, כגון להניח חותמות הכשרות שיצא מידיהם, כי זאת עבודת אמן הממונה על כך, ועליו לעסוק רב בבדיקת סכיני שחיטה, בדיקת פנים וחוץ, ופול בהלכות שחיטה. ופסק הרב"ז:

וחלילה לשום אדם לפקפק על פסק זה (של ר' פאליק), כי פסק אמת הוא, ויפה הורה כדת של תורה. וכל דבריו דברי תורה, שקולים בפלס, קולעים אל השערה, וכל הממרה פסק זה, הרי ממרה מן התורה. לכן שמעו נא בני יעקב, תנו כבוד לגאון עירכם.⁶

ז' א' בשבט תרמ"ג (1893) נוסדה ביחזמת הרב פאליק "חברה להכנסת אורחים" ו-120 היו מייסדיה וחבריה ותקנותיה פורסמו בספרו החמישי "מלון אורחים",

**חכמי רומניה וזיקתם לארץ ישראל, חבורות קדושות,
חינוך עברי, ישיבות, כולל רומניה בארץ ישראל,
יהודים ספרדים, תקופת השואה, מחנות עבודה
וגירוש לטרנסניסטריה.**

**דוקטור יעקב גלר,
מרצה בכיר באוניברסיטת בר-אילן בדימוס.**

חיבר שבעה ספרים כדלהלן:

1. "מפתח לשאלות ותשובות מאת רבי אליהו מזרחי ורבי אליהו בן חיים", אונ. בר-אילן תשל"ו.
 2. "היהודים הספרדים ברומניה", אונ. ת"א תשמ"ג.
 3. "צמיחתה ושקיעתה של קהילה, יהודים אשכנזים וספרדים ברומניה בין שתי מלחמות העולם 1919-1941", ת"א מורשת תשמ"ה.
 4. "המלבי"ם ומאבקו במשכילים וברפורמים", אורות יהדות המגרב לוד תש"ס.
 5. "העמידה הרוחנית של יהודי רומניה בתקופת השואה, 1940-1944" אורות יהדות המגרב לוד תשס"ג.
 6. REZISTENTA SPIRITUALA A EVREILOR ROMANI IN TIMPUL
HOLOCAUSTULUI", HASERER, BUCURESTI 2004.
 7. "חכמי רומניה וזיקתם לארץ ישראל, החבורות הקדושות, החינוך העברי, הישיבות, כולל רומניה בארץ ישראל, היהודים הספרדים, תקופת השואה, מחנות עבודה וריכוז בטרנסניסטריה".
- כמו-כן חיבר דוקטור גלר מעל מאה מחקרים בבמות החשובות ביותר בארץ, באוניברסיטאות, ב"יד ושם", ב"יד בן צבי" ובבמות מדעיות נוספות.

גרפיקה, עריכה והדפסה: "עמל" פ"ת - נוסד 1944 רח' ז'בוטינסקי 2, פ"ת
www.A-printme.co.il e-mail: info@printme.co.il

